

המכתב השבעה עשר

צדקת בדבריך , כל שאלת שווי הזכויות (עמאנציפאציען)
בהיותה נוגעת ביותר למנת גורלנו החיצונה לכן היא תקח עמדתה
ביהדות בתור ענין העומד מתחת למדרגתה . — העמים בזמן מוקדם
או מאוחר יחיצו משפטם ויחלישו כדת מה לעשות בדבר השאלה :
בין צדק ובין עול בין אנושית ואי-אנושית , — וכי ההתעוררות
הראשונה אל הדעת וההכרה הנאמנה , כי ישנה לאדם תעודה נכונה
ונשאה מהקנין וההנאה ; הגלוי דעת הראשון של ההכרה ההיה
והקימה ההיא , כי ה' הוא אדון ואב , והארץ מירו נתנה לאדם
כאדמת קדש לכל האנשים , למען יכשירו ויפתחו על ידה את
תעודת האדם — הגלוי דעת הזה ימצא קן לו בכל מקום בשווי
הזכויות של עשוקי משפט ויתראה פעלו והדרו גם על שווי זכויות
היהודים . — אבל כמו כל דבר הנוגע למנת גורלנו החיצונה בכלל ,
היא רק מתנה נתונה לנו , אשר אמנם מצדנו להתאמץ כי נשיגנה ,
אך כשהוא לעצמו לא יקמין ולא יגדיל את ערכנו . — מטרה
אחרת לפנינו אשר בידינו להשיגה תמיד — והיא להכשיר את
עצמנו להוציא לפועל את היהדות על ידי יהודים . וזאת תנהג
אותנו אל השאלה אשר בשם תקונים בדת' (רעפארם) תכנה . —
אמנם כן , ידידי בנימין , אנחנו לא הגענו עדנה על המדרגה
שעלינו לעלות ; שזה נא לנגד עיניך רק פעם אחת את תמונת
החיים מטעם התורה , שעלינו למלאות אחריה גם על פי הציורים
הכלליים והמעטים , אשר העברתי לפניך במכתבי והציגה אותה מול
פני החיים שלנו בפועל בפרט ובכלל ; הנך מוצא עוד את המרחק
הרב אשר עלינו ללכת בדרך החיים בטרם געפיל לעלות על מרום
הפסגה , ולזאת דרושים באמת תקונים (רעפארמען) לעבוד ולפעול
בכל כחנו ובכל כשרונותינו בכל טוב ומועיל לעלות ולהגיע עד רום
המעלה ! — תקונים — אך מטרתם לא תוכל להיות אחרת , רק להוציא
לפועל את היהדות בימינו אלה על ידי יהודים — להוציא לפועל
את הרעיון הנצחי בתוך ועל ידי מסכות הזמן ; חנוך והרמת הזמן
אל התורה , אבל לא לתקן את התורה לפי רוח הזמן , הלא
הוא להסיר את ראש ההר ולהורידו אל בקעת חיינו , הגבוה ,
השפלה ! ! — לנו היהודים דרושים התקונים על ידי יהדות מובנה
ומושגה ברוח ומוצאה לפועל בכל כחנו ; אבל לא לתקן את התקון
הכללי הנתן לנו מה' בהתגלות בעד כל הזמנים , לשנות את
צורתה לפי צרכי בני זמננו , נישעם והפצם בחיים , על היהדות
להעלות

להעלות אותנו אליה מעלה — ואנחנו ? — האם אנחנו נמשוך אותה
למטה — אלינו ? !

הכישה נא וראה את תהפוכות הזמן, אי-הכרה והכרת
שוא ביהדות; נוסף לזה ההתחרות מן החוץ אשר פרצה גם באהלינו
אל "ההנאה" לעשותה כתור תכלית החיים! — אי דעת! איה
עתה היהודי היודע ומכיר את עצמותו, המכיר היטב את תכן וחזן
ערך מנת גורלו — תכן וערך שם תעודתו ? איים, המה בני ישראל
אשר מיתרי לבבו הם ינעומו בקול היוצא מכנור דוד מלך ישראל
ודברי חזונו יה, ורוח נאור ואדיר — יהיה חלקם בחיים. — אך
אחריש מדבר הרוח. — לוא ידעו רק כללי חובות הישראלי? —
הכרת שוא בראש וראשונה! ואת שידעו דבר מה בחיצוניותו, מה
מעשה היא הכרתם. בפנימיות הדבר, מצד אחד, יודעים המה את
חובות "העדות" אך לפעמים ישינו אותם רק בתור מצות אנשים
מלומדי או כמו קמיעות ולחשים, להרחיק את הרעות הנפניות
ולבנות עולמות עפ"י סודות נעלמים! מצד אחר, יחשבו את חובות
הצדק והאהבה, כי הנם נטפלים אל היהדות ומקומם לא בתוך
היהדות! ישקיפו על חוקי היהדות שטעמם ונמוקם בלתי נודע להם,
כי המה רק נגעי בני אדם, חובות היהדות, אשר מלחמה להם
עם צרכי החושים, הקבה ונסית הלב, עם בקשת התענוגים ונעימות
החיים; — ואיכבה לא ינוצחו במלחמה כזאת, בעוד רק הרוח
יעצור כח לנכר חילים ולנצח את התשוקות השפלות האלה —
והרוח איננו! ההכרה הפנימית להשיג את היהדות על פי
מנת גורלה ותורתה ולפיהן גם האהבה אליהן, תחסר — שקול
הדעת נגד תאוות פנימיות וחיצוניות ולסור לשמעת רוחנו הפנימי
הוא מטרתנו ואשרנו. — שזה נא את זאת עם השתדלות התקונים
אשר בימינו אלה! אל תקצוף ואל תפגע אדם! כבד את כלם! —
יען, כלם כאחד ירגישו את המחסור האחד, הכל יחפצו את הטוב
כפי אשר יבינו אותו; הכל יחשבו להגדיל את אשר אחיהם. —
ואם לא יכירו את הטוב באמת, אם בחפצם לבקש את האמת
תעו מני דרך על פי רוב, לא הם אשמים בזה, — כל זמן העבר
אתם יחד ישא את עונם, לכן, — כבד את כונתם הרצויה,
אך עליך להתאבל, גם בכה תכבה, כאשר תביא בכור המבחן את
ההשתדלות הזאת. —

הזה הוא התקון הדרוש לנו, לקחת את נקודת ההשקפה
מחוץ ליהדות כמושגים לקוחים ממקום אחר, ע"ד תעודת האדם
או שווי הזכויות, ולפיהם יכרתו מהיהדות כל חלקה מוכה ויכאיבה ?

הזה הוא התקין נבחרו, לעמוד בתוך יהדות, בתוך יהדות בלתי
מובנה ומושגה ולהעמיד על הנם רק חייון אחד היצוני מחלק היהדות
שלא יבינהו את עבודת האלהים ויערכוה לפי צרכי הזמן
והמעם החדש? להסיר מהדת את הבלתי מוכן להם, ולאחוז בהוקה
גם כן בדבר בלתי מוכן, אשר כמעט אין לו יסוד ברוח היהדות? —
והנה על דבר בתי הספר! הלא הם מחזיקי הברכה והתקנה לימים
הבאים! המה נוסדו רק בתור בתי ספר לפי רוח הזמן, למצוא על
ידם לימים יבואו: משען להם במלאכת יד, כמסחר, בחרושת
המעשה ובמדעים. וכני הנעורים, אמנם יתנו ויפתחו בהם את
שכלם, אבל גם בזה יאמנו את כח הזכרון יותר מכח התבונה
והעיון! — אבל להשכיל ולהיטיב את הלב, ללמד את היהדות ולכוון
שמה את רוח היהדות, למען יחדור אחרי כן גם בחיים ובהליכות
עולם, — ולברוא אנשים אשר יכירו את עצמם, כי חיים המה בעולם
ה', בכחות נתונים להם מה', למלאות רצונו, אשר ישמחו על
התעודה הזאת, ובאהבה רבה יהיו חכוקים ודבוקים בשם
יהודי, השם הקורא אותם לחיים כאלה, להתחוק כמעט התורה
בכל עת ובכל זמן, לשאת ולסבול כל אשר יעבור עליהם; — ונוסף
לזה להכיר את התבל, להכיר ולדעת את עצמם, לדעת את
התולדה, להשיג את צרכי ההנהגה והעצמית, כי המה אבני הכנין
של העתיד, כל אלה מהם והלאה! קח נא אחד מספרי למוד
הדת בידך — ותראה בו יסודות החיים לקוחים מחוץ ליהדות,
ועמדם שלשה עשר עקרים, אשר עליהם אולי נבנה היהדות,
אבל לא על ידם לבד תתקים היהדות, — ציונים אחרים ממושגי
המוסר אשר בעשרת הדברות, — הוקים ועדות לא נזכרו שמה
מאומה, או רק בדרך אנכ, או בתור הוספה, כמו המנהגים
הקבועים להדרת קדש, ומסודרים המה ברב או כמעט בתור ציורים
ערוכים בשאלה ותשובה (קאמעכיומוס) ולקוחים ממקום אחר ולתכליות
אחרות. — מצד השני, ילמדו רק פירוש ובאור המלות בתורה
מבלי כל כונה, וגם זו לטובה! ואיך למלאות החובות עי ספרים
המוכרים אותם בקצור בעד המעשה, אבל בלי מושג ובלי רוח,
או ברוח המצות אשר לא יחזיק מעמד ולא יוכל להלכה אל חי
המעשה. — אי שמים! מאין יצאו לנו יהודים?! יהודים ברוח חי
וקים מלא הכרת ה' ותעודתם, נאזרים בכח ללחום נגד תאוות בשר
וכל מושג, נגד הכבדות הזמן ותענועיו? הביטה נא וראה; — אך
למה אתאר לפניך את דמות העצב והתנוגה בשלמותה! טוב לנו
יותר לשמוח כי עוד נערי אצילי בני ישראל אינם נופלים

ברוחם ובישרת לבבם מאחרים, — אף כי רחוקים המה מחובות
היהדות; נשמח על ההתעוררות, אשר באה בדבר בנין היהדות,
ואם גם לפעמים יהפצו להסיע אבנים מקרב הבנין או להטיח אותן
תפל; — בכל זאת ההתעוררות בעצמה ערוכה נאמנה לעת אחרת
טובה ממנה, ולכן ננסה נא לתת ציורים אחרים מהמון המסכות
אשר תוכלנה להביא לידי מצב כזה, ונבקש את האמצעים לתקונים
כאלה הנאמנים כאמת. —

המכתב השמונה עשר

כל עצמות ישראל מיוסדה על התורה; היא הבסיס שלו ותכליתו ולשוד החיים בעורקיו ונידיו. אם היא כריאה ושלמה, לא יוכל ישראל להחלות; אך אם נחלתה היא, לא יוכל ישראל לשוב ולהרפא, לכן אין כל פרעות בישראל אשר מקורם איננו בחטא השגת התורה ובמובנה שלא לשמה — או למצער החטא גרם לאריכת זמן הפרעות. — חכמינו ז"ל אשר העמיקו לחקור דבר, זה כבר מצאו את הסבה הראשונה לחורבן הבית הראשון כזה: שלא ברכו בתורה תחלה. (א) וכונתם היא, כי למדו תורה, אבל בכלי החלטה למלאות אחריה, מבלי עשות אותה לתורת חיים ובעד החיים; — החיים נעתקו מהלמוד והמדע; לכן גם המדע לא יכול עוד לחדור בחיים להאיר ולהמס את הלכבות באמת, — ואם תבקש את מקור המחלה בימינו אלה, — תמצא גם כן כזה. —

בתחלה היה חלק המדע של ישראל כלול רק בעיקרי הדת של התורה שבכתב, אבל חלק המעשה, איך להוציא כל אלה לפועל ועל כולם הרוח שהוא מקור החיים, עליו היה למצוא לו מעמד ומצב רק בפה מלא: בתורה שבעל פה. — צוק העתים והזמנים והגלות הביאו סכנת האכדון והלמוד; — אז כתבו בספר את המשנה והניחו לה רוח מקום להתגדר בו, בדבור שבעל פה. — צוק העתים והזמנים דרשו עוד יותר, ובכתובים השאירו לזכרון בספר גם את רוח המשנה, אבל רק את חלק ההלכות הנקוב בשם גמרא; ואת רוח הגמרא החזיקו בתורה שבעל פה. — צוק העתים והזמנים דרשו עוד יותר, ויכתבו את רוח כתבי הקדש והגמרא בחלק האגדות, אבל הליטו את הרעיונות במעטה הסוד וההעלם, למען יעמדו העיון והחקירה לפענה נעלמות לעזר אל הרוח הבא במסורת החכמים. — בשתי ישיבות מצאו התורה והרוח קן למו; — אבל עוד מעט, על ידי תערועים ומסכות שונות ירדו פלאים ויפלו למשואות; — התורה הלכה בגולה, — אותיות הכתב וחלק המעשה החיצון נצולו, — הרוח האצור כאותות המעשה ואותיות הכתב — הרוח הזה, — ברח בהחבא. — ומאותיות הכתב ואותות המעשה המכוסים בעלמה עם הדברים האחרים אשר נצלו,

עלינו

עלינו למצוא ולגלות את הרוח האצור בהם ; — וכדבר הזה יתנוססו
אחדים מחכמינו ז"ל במעלות רוחם , אבל לא כלם באו להשגת
"הרוח". — בכתי ספר אשר לאינם יהודים התחנכו בני הנעורים
וישתלמו ברוחם , אשר משכה אותם אחרי הפלוסופיא לפי נמית
שכלם . המה שאבו להם , חכמת-יון" מכארות , ערב" . המה למדו
בתור התעודה היותר נעלה השתלמות עצמותם בהכרת האמת . רוחם
המתעורר הש כנפשו התנגדות אל היהדות , אשר בה לא למדו ולא
הכירו לדעת את מעלת רוחה ; השקפתם על החיים היתה צוררת אל
השקפת החיים , אשר בראש וראשון נוסדה על מעשה ופעולה , וכי
הדעת בעצמה תקשב רק לאמצעי לפעולה כזאת. — והנה בעת ההיא
הופיע איש דגול ונעלה בעל רוח כביר , אשר התחנך ביהדות בלתי
מוכנה לאשורה ובחכמת ערב גם יחד , — הוא התאמץ בינו לכין
עצמו לעשות פשרה בין הקצוות המתנגדות , ואופן הפשרה אשר
עשה , הודיע בשער בת רבים , ויהי מורה ומנהל לאלה אשר היו
נבוכים" העומדים גם כן כמלאמת הדעות ; — האיש הדגול והרם
הזה , אשר נודה לו , רק לו , על מפעלו הכביר להחזיק בטוב מעם
ודעת ולכלכל את היהדות הנוסדה על חלק המעשה עד ימינו
אלה , עיי הפשרה וההשנאה אשר עשה רק מצד אחר , לא בתור
בורא שמה , אשר על ידה היהדות תבנה ותכונן על עצמותה , —
כאופן ההשנאה הוליד גם טוב וגם רע . — הלך נפשו ורוחו הנעלה
כוננו ביחוד אל חכמת יון וערב , וכן היתה גם השגתו על דבר
החיים . — הוא חדר מן החוץ אל היהדות ויביא עמו השקפות כאלה ,
אשר מצא אותן נכונות ממקום אחר , ובאלה עשה את ההשנאה . —
לפי דעתו גם כן ההשתלמות על ידי הכרת האמת היא התכלית
הנבונה מעל גבוה , וחלק המעשה עומד מתחת למדרגתה ; דעת ה'
היא תכלית ולא אמצעי , לכן יצא מזה העסק בשכל העיוני
והחקירה על דבר מציאות ה' , ויקשור את היהדות אל תוצאות
החקירה העיונית בתור עיקרי הדעת , הדת והאמונה . המצות ,
לפי דעתו , הנה בתור מנהלים , אבל מנהלים נחוצים אל הדעת
ולהגן מכל משנה , והחלק מהם רק לעצור בעד תעותי עבודת
האלילים , אשר בעתם ובזמנם נתעו בשוא אחריהם . בעיניו ,
המשפטים המה כללי החכמה וכן גם המצות ; על חוקים
יחשוב , כי המה כללי הכריאות , מעוררי רגש ומחסה בעד תעותי
דמיון הזמן . "עדות" , מהן הכנות למדעים שכליים ולתכליות אחרות ;
אך הכל לא נוסדו בעצם הדברים הנצבים לעד , הכל לא ביחס
"יולמי"

עולמי אל האני" ואיננו נובע ממקור תעודתו הנצחית, הכל לא בתור נצחיות הרעיון על ידי האות — ולזה אין דבר אשר יהיה יסוד מוסד לכללות המצות. והרב המורה הגדול, המעריך והמסדר בשטה שלמה את הלכות התלמודי החליט בחלק האחרון מספר הפלוסופיא שלו השקפות על דבר המצות, כי הנן הרוח החיה אשר בקרבן, אשר הרויב מהן, אם נקה אותן בתור תוצאות בחלק המעשה, ירפה כהן ולא תחוקנה מעמד ולא תפזיגנה המאור שבחן, עד כי לא תוכלנה להיות מאירי נתיב כמעשה, בחיים וכדעת. — ההשקפות האלה נשארו לנחלה עד ימינו אלה ביחוד בעד המבקשים את טעמי המצות, אבל בבואם לצרף את כל אלה לחלק המעשה לא יתקשרו יחד ויכלו באפס רוח, — גם כזו יכוזו לתן. — הנך רואה, כי תחת לראות את עצמם בקרב היהדות פנימה ולשאול את נפשם: אחרי אשר היהדות תדרוש מאתנו חובות כאלה, איזה השקפה נמצאה בהם על דבר תעודת האדם? — ותחת להשיג ולהבין את דרישות המצות בכללותן ממקורי התניך והש"ס ולשאול את עצמם: מה יוכלו באמת להיות מושג ורעיון החובות האלה? — היתה להם נקודת המצב מוחין ליהדות וימשכו אותה אליהם, וידמו בראש וראשון, כי קנו להם השקפות נאמנות מה הנה המצות, מבלי שים לב על חזיון המצות הנאמן לפי כללות מחלקותיהן. — מה היו תוצאות הדברים? — כאשר חדרו השקפות כאלה בחיים, הביאו מערכת חזיונות כאלה הבאים כמבוע הענין, כי האנשים אשר האמינו כי הנם בעלי דעת, חשבו את המצוה שהיא בעיניהם בתור מנהל, כי לא נדרשה למו עוד, וכיותר היה להם למותר דעת והכרת המצות, אשר לפי דעתם אין כל רוח כהן; לכן אנשי שם אשר העסיקו להשיג ולהבין את היהדות, נהפכו לאויבים לרוח הפלוסופיא הזאת; אחריהם באו אלה, אשר נהיו לאויבי הרוח בכלל ושונאי הפלוסופיא בפרט, — וישתמשו במקומות בלתי מוכנים להם, להנן על שמתם זאת, להרחיק כל השנה רוחנית מעל התלמוד (ב) ולא הברילו בזה בין השאלה: מה נאמר בזה? לבין השאלה: מדוע נאמרה כזאת?

וגם

(ב) הערה: למשל כ"ד לך לך מ"ד, תורת כהנים אמור י"ג ט' ועוד ועוד. המאמר "לא דרשינן טעמא דקרא" אשר רבות פעמים העירוני ע"ז, מוכנו הנאמן, כי אנתנו אינם רשאים להשתמש בטעם הכתוב, שהווי יכ השערה אל

וגם את חלק העדות הוציאו מכלל הרוח, אשר באמת כל עצמותן נוסדה רק להיות מולידי הרוח, כמו כן באחרונה, על פי מאמר אחד שלא הבינו כהונן (סנהדרין כ"ד א' תוספות ב"ה בלולה) אסרו גם את למוד התנ"ך; משנה כזה, אשר בתור נבואת חכמים הוהירו ממנו (מס' סופרים פ' ט"ז ה"ט) עד כי מפני הצרות והרדיפות שהנה שרדו ביהוד את ההשקפות החיות על התכל ועל החיים, ותוצאות התלכות של התלמוד לא עצרו כח בעד פעולות החיים, לכן הרוח, אשר חפץ להיות עומד ופועל ברשות עצמו, תעה מני דרך למצוא לו עסק בפלפולי והודי השכל, רק מעטים עמדו במשך כל הזמן התיא בחקירות הרוח על מהרת היהדות ויבנו אותה ברוח נשענה על עצמותה.

בין אלה יתנוססו לתפארה כאבני נזר מחבר ספר הכוזרי והרמב"ן: בארץ אשכנז ביחוד, אשר בעתים לרעה והצרות התכופות, הגרוש ורדיפות הכניעו גם בלעדי זה את הרוח לבל יתנשא על, שלט שמה מצב יהדות בלתי מובנה לאשורה. אך ההשקפה הכוללת והעיקרית הלא היא: ה' הוא אל יחיד ומיוחד והתורה רצונו ומלאת אותה ביראת ה', באהבת ה' ובטחון בה', נשארה בכל מקום בעצם תקפה ונבורתה, — ולמענה הקריבו בשמחה את חייהם, עם כל הקנינים והנכסים ושמחות החיים גם יחד. — והנה בא לסדר היום מערכה כזאת, אשר איש כמוני הכלתי בא עד חקר תכונתה, לא ארחיב בנפשי עוז לשפוט על אודותה, ואת אשר אאמין להבין בה, היא כלי מחזיק ברכה בעד רוח התנ"ך והש"ס; אבל לדאבון לבכנו גם אותה לא היטיבו להבין. והדבר אשר הנהו באמת תנועה עולמית והתפתחות, נהיתה למכונה נצבה וקימה בלי נוע, ואת שהנהו חזון ומושג פנימי, השיגו והבינו כמו עולמות היצוניים בדמיון וחלום. — הנוערכה הזאת הופיעה בעולם, והרוח פנה לו אם אל החודים והפלפולים היצוניים של התלמוד או נטה אחרי הלב הרגש במערכה השניה, — היהדות הנוסדה על חלק המעשה, אשר לוא השיגו אותה בעצם מהרתה, כי אז אולי יכול הרוח לחדור בה עוד הפעם; — אך יען לא הבינו אותה כהונן, נהיתה רק מכונה לחיוני הדמיון, פעולה או מחסה בעד עולמות ושברי עולמות בחכמת אצילות אלהות; בין כה וכה בא בידי העם חלק

אחד

העבודה לחלק המעשה, בעוד הוא רק השערה בעלמא. עיין רמב"ן על התורה קדושים י"ט — י"ט.

אחד מספר אחד אשר בראש וראשון חבר ונועד בתור משנה הלמודי (רעפעיציאן) רק בעד הלומדים לשנות על ידו את התוצאות האחרונות פוחתלמוד, תוצאות ההלכות רק בחלק המעשה; וכיחוד תוצאה הוא מספר הרמב"ם הערוך בשטה נכונה, רק כסדר אחר ואשר הוא באמת המחויק הנאמן את היהדות המעשית בעתותי הגלות הארוך והמר. אבל לדאבון לבבנו, רק החלק האחד מהספר הגדול הזה בא בידי העם, רק זה המכלכל בקרבו את חלק העדות והעבודת עבודת אלהים והלכות החגים, ושאר חובות הישראלי באו ביתר חלקי הספר ויקבעו אותו לתכליתו לתועלת הלומדים ולא בעד העם. — ולכן לאט לאט באה ההשקפה הלא שחורה, כי עצמות היהדות איננה רק תפלה ולחוג את החגים. — אבל את החיים לא הכירו. — והנה אם תקבץ יחד את פעולות ההשקפות השונות האלה, תוכל להביא בלבך ציור נאמן מדבר היהדות לפני ערך שמונים שנה, ונמ תוצאות כל אלה אחרי כן. — כי הנה בעת הוקל מעט כובד העול מן החוץ והרוח התנועעה חפשי מעט, הופיע עוד הפעם איש רם ונעלה אשר שמו כבוד לשמו ואשר על ידו התנהלה התפתחות היהדות עד ימינו אלה. — חאיש הזה אשר קנה לו השתלמות רוחו נכ לא מעצם היהדות, אשר בעצמו היה גדל דעה כמערכת הפלוסופיא והכמה אשר למעלה מן הטבע (מעטהאפיזיק) גם חכמת היופי (אסטטהעשיק) קנו כליותיו ולבו, התאמץ לבאר את התנ"ך רק ביופי וצחות הלשון; לא כנה את היהדות בתור דעת הנוסדה על עצמותה, רק שם כל מעינו ללחום נגד אי-דעת מדינית ופתווי נוצרים אדוקים ולעמוד כסלע איתן באמונתו ודתו, ובהיותו בעצמו יהודי נאמן לדתו בחלק המעשה, הראה לאחיו ולתכל: כי היכולת ביד ישראלי להיות יהודי תמים נאמן לדתו וממלא חובותיו ולהיות בכל זאת בעל שם נכבד, פלאטא האשכנזי (ג)! המלות, בכל זאת פעלו את

פעולתן

ג) אל תחשוב תועה עלי, כי אדבר בזה רק בתור השקפה כללית על דבר פעולותיו בעד היהדות. — ואף כי בספרו, ירושלים, אשר בו יגן בעד חופש הרעיון והאמונה, כהראותו כי זאת יצא ממקור היהדות וכהפך מספר המורה יתן עז ותעצומות כיותר אל עצם חלק המעשה של היהדות, ועל דבר העדות יהיה דעתו והשקפתו באופן כזה, אשר אם מצדו או מצד התולכים בעקבותיו הוציאו בפרשות אחד אחד לפועל וינסו להבין ולהשיג אותם כהשגה רוחנית, כי אז יוכל היות, אשר עזר כח לתת לרוחות הבאים תכונה ודרך אחרת, אבל לא האחת ולא

פעולתן. — תלמידיו הסתפקו לבאר את התנ"ך רק בחלק שמוש
הלשון לכו, ללמוד היטב בספר המורה, ובכל זאת לכונן ולהרחיב
את לימודי חכמת אדם בתבל ארצה, אבל היהדות, תנ"ך וש"ס
נשארו כשדה לא עבד בהם, גם הלמוד בעצמו של התנ"ך בשקידה
בהם לא יכול לנהל אל תכלית כזאת — יען לא עשו זאת בתור
למוד בעבור הרגש והמושג, רק כחזיון יפה בעד כח הדמיון, ואם
כן, ע"י עויבת למוד התלמוד עם היהדות המעשית, אשר לא הבינו
אותה לאשורה, כל אלה הביאו אל השקפות כאלה ששכחון וחזרו
ויסדון בחופש וגלוי לכל ומוכילות אל תוצאות של כפול היהדות. —
אם השקפת החיים מאז נאמנה היא, כי תעודת האדם היותר נכונה
היא בהכרת האמת, ומי יכול להטיל ספק בדבר, בעוד כזאת
החליט הרמב"ם! — ראשית כל דבר, לפי דעתם, ההשקפות הן
על דבר חוקי ומצות התורה נאמנות, — ומי זה יכול להטיל ספק
בדבר, בעוד הרמב"ם, אשר מי כמוהו יודע התלמוד לאשורו, גם
היה יהודי נאמן בכרית מעשה המצות הוא יסדן ויכוננן; — הלא
אמתיות הנה; — לכן יצא לפי דעתם, כי הכרכים הגדולים של התלמוד
לא יכללו בתוכם רק חדודים ופולפולים ללא הועיל; לכן בעיניהם
נחשב החלק המעשה של היהדות רק לסבל ולחץ מבלי כל רוח; ומי
לא יסכים לזה! ואם כן למשל, מובן המלאכות האסורות ביום
השבת, — ומי יכול להטיל ספק בזה, הלא שני המאורות בשמותם
מש"ה הבינו ככה, וגם יום הראשון של האזרחים יורה על זה, כי
שבת השבת אין דבר, רק מנוחה להחליף כח אחרי עמל ימי המעשה,
שבת הגוף למען יוכל גם הרוח פעם אחת לפעול את פעולתו; ומי
לא יראה אחרי כל אלה, כי רק ענינים קלי ערך והררים התלויים
בשערה נמלאה מסכת גדולה בחקירות, איזה הנה מלאכות האסורות
ביום השבת; — ומה מזור הדבר, לפי דעתם, כי כתיבת שתי
אותיות אשר אולי גם הרוח יקח חלקו בפעולה כזאת — ולחשוב
זאת לעון פלילי וחיוב מיתה; אבל לעומת זה, איזה מלאכות ויגיעות
הגוף גדולות וכבודות מאלו, גם קלקול איזה דבר, חשכו לעון קל מזה,

אף

השנית נעשה בזה; ידיעת היהדות לא התרחבה על ידו, ותלמידיו אשר
לא מתשבות מורם מחשבותיהם, להיות תמימי רוח עם הדת וכמוהו לא החליטו,
כי החקים המה חובות כאלה, אשר יתקיימו לעולמים כרצון ה' ודברו הנצב
לעד, המה לא ידעו אחרת, רק לעשות השואה ופשרה כשמה רמב"ם בנוגע
אל הדעת והדת.

אף זו לעגם, כי חז"ל אמרו על התרנגולת להמליט ביציה! — וכמקצע
אחר, למשל, חשבו את הקרבן, כי אולי הוא בתור הקרבת קנינו
להראות כזה, כי כל אלה מיד ה' נתן לנו, וכיחוד בחלק פרטי
העבודה חשבו, כי הוא רק "זה לעומת זה", נגד מנהגי קרבנות האלילים
אשר הביאו בני הדור; — ואם כן הלא אולת היא לכתוב שלש או
ארבע מסכתות המלאות חקירות על דבר סדר ההקרבה הזאת: איזה
חלקים, ממי ומתי? האם לא תראו, כי כל אלה מעשי הכופרים מקימי
הרוח? ! לכן — אבל, הלא יכלו לשאול את עצמם רק פעם אחת
את השאלה הזאת: האם משה בן מימון (הרמב"ם) או משה בן מנחם
(הרמב"ם) הנם באמת משה בן עמרם? ! האם לא נמצא בעצם
הסתירה בין ההשקפה ובין המצוה בפועל ההוכחה, כי ההשקפה הזאת
איננה האמתית, כי איננה נוסדה על המושג הכללי של המצוה,
רק הלום הוא, שיה ושיג הבא מן החוץ? האם לא יאמר ע"ז גם
המורה בעצמו, כי בדבר המשפט אשר חרץ על המצוה לקח לו
את התורה שבכתב לנקודת המצב, נקודת המצב, אשר ביחס אל
חלק המעשה הגיד בעצמו, כי לא נכונה היא — ואם כן נקודת
מצב כזה בדמיון יסודו? האם לא יגיד הוא בעצמו, כי במשפטו על
המצוה לא שם לבו אל תעודת חלקיהן, אשר רק בהקבצן יחד יכוננו
את המושג הכללי של המצוה וכי הנה עיקרי ויסודי התורה שבעל
פה? — (מורה נבוכים ג' כ"ז, ט"א) ככל מצוה ומצוה יש רעיון,
וביחוד באלה, אשר נועדו בעד החנוך עלינו לבוא עד חקר מעלת
רוחם; הלא המה הנקראים בשמות, ערות, זכרון, אות, וא"ך? אם
ננסה לעשות כזאת, אם נשיג אותן פעם אחת, על פי הרעיון האצור
בעדות, בזכרון ובאות? — אבל לזה לא הגיעו, גם רבים לא הפצו
להגיע לזה, יען מארצות המערב פרץ רוח כזאת אשר שחק גם לעג
לכל קדש וישמח אלי גיל כי יוכל להשליך שקצים עליו, ואל הרוח
הרע הוזה גלותה ההתאמצות לרדוף אחרי תאוות החושים, תענוגות
בני אדם, וישמחו כי בנקל יסירו מעליהם את עול ההגבלות אשר
גבלו להם להיות הפשים לנפשם, וכן הציתו את חומת הדת עד כי
נפלה תחתיה ד).

והנה

ד) מלה אחת על דבר מערכת חקירת ההורה: שתי התגלות (אפסענבארונגען)
נצבות לפניך: הטבע — והתורה. בעד שתיהן תכונת החקירה אחת היא —
כמו, בטבע" החיוניות המה עומרים לנגד עיניך בתור דברים הנמצאים בפועל
(אפסאט) ואתה תתאמץ מהמאוחר אל המוקדם להשקיף על התוק של כל
אחד ויחס והתקשרות אשר לכלם. — ומטת אל האמת או ביותר אל הקרוב

והנה עתה אחרי אשר החלק האחד מהרוח הזה כבר עבר
ובטל; עתה אחרי אשר שתי מפלגות, האחת לעומת השנית כמו
גם נצבו בימינו אלה: — האחת תקים ותקבל עליה כירושת נחלה
את היהדות הכלתי מוכנה להם בתור מצות אנשים מלומדה
ומבלי כל רוח בקרבה ישאוו בידיהם כגולמים קדושים, מיראתם פן
יעירו ויעוררו את הרוח; — המפלגה השנית, אשר איזה מהם אולי
יבקשו בחשק לכב את מוכת היהודים, אבל את היהדות יחשבו כחזיון
בלי רוח וכדבר טוב ויפה רק בעתו ובזמנו, אבל עתה אין כל חפץ
בו — המה יבקשו את הרוח, ולא ימצאוה ועם מיטב כנותם להיטיב
ולהועיל ליהודים, הנם בסכנה גדולה, בדרכם אשר בחרו להם
ובמעשיהם הכלתי רצוים לכרות את המיתר (נערף) האחרון
בקרבה — מאי-דעת! ועתה, — כעוד יתקרבו אלה הקצוות
באלפי תכונות, ואשר מזה נזכה לדעת ביותר כי המשגה עם
שניהם, — עתה? איזה דרך המוביל אל האשר? היספיק לתשועת
ישראל אם נכוון על יסוד פרוד הדעות הזה את בתי הספר ואם נתקן
(רעפארמירען) את עבודת האלהים? הרוח שהוא יסוד החיים
הפנימים יחסר לנו, — ואת הרוח הזה לא תבראו בשום אופן על
ידי הברק אשר תמרטו בו את היהדות מעבר החיצון. —

רק דרך אחת תוכל להובילנו אל האשר, במקום הרשע שמה
יהיה המשפט והדרך האחת היא — לשכוח את ההשקפות והשנויות
אשר הנחלנו לנו על דבר היהדות; נקח לנו את מקורי היהדות, תנ"ך
ש"ס ומדרש, נקרא אותם למען השתמש בהם בחיים, נלמדם,
נשיגם נבינם; מהם נקח לנו השקפת היהדות על דבר ה', התבל
האנושית וישראל, לפי מנת גורלו ותורתו ואת היהדות על ידי השגה
והכרה עצמותית ולהעלות אותה אל גרם מעלת דעת החיים. — נחל
עם הַתְּנ"ך! עם ידיעת השפה בתחלה, מרוח השפה נכיר את
רוח

לודאי של החלטותיך הוכל להיות עוד הפעם, הם בע' בעצמה לבחון את הנחותיך
והחלטותיך עפ"י חזיונותיה, והמדרגה הגבוהה אשר תכונן אליה בדבר הנחשב לך
לודאי היא, רק את שתוכל להגיד: כל דבר נמצא במצב כזה כאלו החלטתך יהיה
אמת ויציב; הלא הוא, כי כל החזיונות הנגלים לעיניך יוכלו להתבאר על פי הנחתך
והזאת דעתך; וכי באופן אם חזיון אחד עומד לשטן להחלטתך, ולזאת עליך ראשונה
לעשות נסיון וכתיבה בחקירה ודרישה על דבר החזיון ההוא, למען יהיה ערוך לפניך,
כפי היכולת, ככללותו, ובאחרונה, כי גם במקום וכל עוד לא תוכל להחיר בחוק
עצמות כל חזיון הנמצא בפועל, בכל זאת ישאר החזיון בעצמו בתור מעשה שהוא

רוח המדבר ; — אחרי כן נקרא את התנ"ך לא בעד חקירות השפה ,
הידות מני קדם או למודי המעם הטוב והשעשועים ; רק נלמוד אותם
ונחנה בם , לכנות על ידם ולכונן ידיעה שלמה ; — ברוח וברעיון
הוד המלך נשקיף על הטבע , באון ישעיהו הנביא נקשוב את תולדות
בני אדם , ואז בעין פקוחה , באון קשבת נקנה לנו הלמודים האלה על
דבר האלהים , התכל , האדם ישראל ותורה . ממקור התנ"ך להבין
ולדעת במושג נאמן — ואז — ברוח ומושג כזה נלמוד ש"ס' ולהבין
כי תרוח הוא ימלא את כל החלכות , אך בידיעה קדומה כי כל אלה
לקוחים מספרי התנ"ך , ובהגדות לא נראה רק אמרות הרוח הוא
העמופות בתמונות ובציורים מכוסים , ואז מבלי הבט את אשר יחשוב
האחד או השני את למודך זה , מבלי הבט , אם לא תוכל ברוחך
הפשוט , להתנציץ כגדולי המפלפלים , אשר לא באמת ובחיים יסודם ;
מבלי הבט , אם לא תוכל להדור בתוך המערכות שהנה להיהדות רק
ידיעות עוזרות לחקירה עצמותית , מבלי הבט , אם לא תוכלו לנחול
כבוד מדומה ; למדו היטב לאור באור האמת , להחם את הלכות
ולעלות במעלת החיים , — וכאשר תגיעו אל המעלה הזאת אז תשיגו
ותבינו את מנת ישראל ותורתו ואת החיים בתור חתם תכנית תורה
כזאת המלא רוח על כל גדותיה ! רוח אחד בכל ! מבנין הלשון והשפה
עד בנין פעולות החיים — רוח אחד — שפע רוח אלהי ממעל ! —

זאת היא הפעולה הנאמנה בעד תלמידי הכמים ! אבל תוצאות

דעת

(אקטום) ; — כמו כן בחקירת התורה : היא נמצאה בפועל כמו השמים והארץ ;
בתור מעשים שהם (אקטוען) , מונחים לפנינו חקיה ומשפטיה ; בתורה כמו בסבע
הסבה הראשונה : ה' ; כמו בטבע כן בתורה , לא נוכל לכפור בדבר שהוא בפועל ,
אף כי לא נוכל לדעת ולהבין את הסבה והיחס ; אבל כמו בסבע כן בתורה
עלינו לחקור חכמת ה' , להשיג ולקבל את משפטיה בתחלה בהקיפם הכללי
בתור חיון , ולפיהם נייעד את חיהם והקשר האחד עם השני ועם הענין הגוער על
פיהם ; לבחון את החלשותיך עוד הפעם על פי המשפטים האלה והתוצאה הנראת
שלך הנאמנה ביותר גם כזה : הכל הוא כאלו החלטתך היתה אמיתית . אכן כמו
בטבע ישאר לך החיון בתור מעשה שהוא (אקטום) אם גם לא תבין ותכיר אותו
דישב לפי יסודו ויחוסו , יען מציאותו איננה תלויה בחקירתך רק בהפך ; כן גם
לפניך משפטי התורה בתור חוק' , גם אם לא חקרת ודרשת ומצאת יסוד ויחס
להם , ומלאת החוק איננה תלויה בתנאי החקירה ; רק החוקים תחת חלק העדות'
אשר תכליתם הכרה וחיי הרגש , המה ישארו בעצם בלי שלימות אם יהיו בלי
חקירה והתבוננות כזאת . —

ידעת כזאת בחיים, אם נמעינה על ידי בתי ספר! בתי ספר בעד יהודים! לחנך את ילדי בני ישראל להיות יהודים, בני ובנות היהדות, כפי אשר למדתם להשיג אותה, לכבדה ולאחבה כחיי חייכם; — שפת התנ"ך כמו שפת ארץ מולדתכם להכיר אותן לאשורן, ללמדן להגות בשתי השפות גם יחד, לאמן את לבם אל הרגש ואת רוחם לחשוב ולהתבונן, לתת להם כתבי הקדש לתורת החיים ולהכשיר אותם, כי יקשיבו דבריהם ויקימו ויקבלו אותם לשמור ולעשות, — לפקוה את עינם, להביט על התבל ומלואה מסביב למו כי היא תבל ה', ואת עצמם בתור עבדי ה'! לזרות למו און לשמוע בתולדה, כי היא תורת החנוך של כל האנשים לעבודת אלהים כזאת, — ולהורות אותם אז מתורה והשי"ם למען יקחו את התוצאות מהם לכונן את החיים ע"י עבודת אלהים הרוחנית הזאת ולהשיג ולכבד ולאחוב אותם, עד כי ישמחו על שם יהודי ועל החיים הנוסדים על שם כזה, מבלי הבט על הלעג והמחסור אשר יסבלו על ידו. — גם ילמדו בבית ספר החיים כזה למודים כאלה, אשר בקרב הימים יהיו משען לחמם, כמו לפנים, אשר כל אלה היו רק אמצעים בעד החיים ולא התכלית; — ללמדם, כי ערך החיים איננו לא לפי המצב, העושר, הזוהר החיצון, רק לפי ערכם הפנימי לשם תעודתם להיות עובדי אלהים; ולא להכניע את חובות שם תעודתם תחת דרישות התשוקה, החמדה, התאוה והשעשועים, אך נהפוך הוא; — ואז — עד אשר בתי בני ישראל יבנו מבני ובנות ישראל כאלה, — לבקש ולהפציר בבתי הוריהם לכל יפריעו את פעולות בתי הספר, לכל יקטפו ולבל ימיתו בקרת רוה או ברוח בער את הנמיעים הרכים ברוח כניהם, — להפיח גם כן רוח נדיבה בלב ההורים ובמקום אשר נמנע הוא לפעול השגת נאמנה — למצער להשתדל כי יוקירו ויכבדו הדבר, — האם על ידי זה לא ישתנה ישראל לטוב? —

אחרת תהיה בישראל; את זאת יוכיח לנו זמננו באותות ובמופתים. — אל תביט כה בעצבון רוה ידידי ורעי; — הן אמנם הזמן יפיל אימתה ופחד כהפחד של שעת חבלי לדה. אבל הפחד הזה בבית אשה יולדת טוב משלות השקט, אבל בלי שמחה וכלי תקוה, בבית אשה עקרה. — ולוא גם יארך זמן חבלי לדה כדורנו וכדור בנינו ואולי גם בתקופת חיי נכדינו; הלא דור רביעי ישמח על הילד יולד לנו, אשר יראה אור והחיים נאמנים. שם הילד הזה, יהדות סכרת את עצמותה! הזמן ישא בכרבו

בקרבו ערובה כטוחה בעד זה, הלא היא ההשתדלות: לחשוב מחשבות, להשיג ולקלוט ברוח את הדבר שעלינו לכבד. הבה! אם יכיר אז הרוח את השתדלותו, כי היא בלי יסוד ובלי תכלית, אם יכיר, כי הוא מעשהו לכבד ולהוקיר עד למותר את משאלות לבב בן רגע, אם יקנה לו הידיעה, כי עליו לכנות את החיים רק במושג האמת הפנימית; — או יתעורר אל השאלה: מה אני בתור איש יהודי? מה היא יהדות? ופתרון השאלה הזאת לא יקחו למו עוד מכסא ההוראה ומספרי החכמים האינם יהודים, אשר לא ידעו ולא יכירו את היהדות בעצם תכונתה, אשר יאמינו, כי כזה אשר יקטינו ויכניעו את חלק התורה ברוח, יבנו את תורת עצמם על משואות מפלטה; גם לא מספרי מתקני הדת (רעפארמער) בעד פניות צדדיות בזמננו זה, ולא מספרי החכמי היהודים אשר בחרו ליהדות מעמד ומצב מחויץ ליהדות; רק ילכו אל מקור היהדות, אל ספרי הַתַּנ"ך וְהַש"ס — וההשתדלות הזאת אחת: מושג החיים ממקור היהדות ולהשיג את היהדות לחנוך החיים, ובהמציאנו את ההשתדלות הזאת לפועל — תנהל אותנו אל המטרה, להראות את האמת ואשר יסוד למו בחיים כי אמת וחיים הנה, לפי הכלל העתיק יומין, אבל לדאמון לבבנו כבר נשכח. ללמוד וללמד לשמור ולעשות! —

ואתם המחויקים עוד בכרית היהדות וההפצים ביקרה אשר הנחלתם לכם כל דבר מה הרגל ואשר על ידי ההרגל תחשבו להנחילה ג"כ לבניכם אחריכם, מי יתן ותפקחנה עיניכם ותכירו לדעת, כי רק על ידי הרוח תוכלו להנחילה, וכי עליכם למצער להושיט לבניכם ולבנותיכם את הספרים, ספר התורה, הנביאים והכתובים, עד כי הרוח האצור בהם יהיה להם מאיר נתיב ומטה עוז בחיים; — ואתם נדיבי עם אנשי לב בין אלה אשר ידמו לפעול בעד אשר היהדות, מי יתן ותשימו לב לדעת, כי לא זאת היא להיים תוצאות לעזור, כי יסירו מיד ורגל רק את הכבלים ולשוים ליות חן בכנדי תפארה לפאר את מראיהם בחויץ, מי יתן ותעצרו את ידכם אשר הנפתם להרוס ולנתוץ, ותכתנו מראש, אם לא יכלכל הבנין הזה בתוכו קרושה, נצח, חיים ואמת, כי יען הבנין הזה אשר פאבק שנות מאות לא נפר מראוה הנאמן, עוד תחשבו כי אין שוה, רק להניף עליו גרון; מי יתן ותפנו מבטיכם אליו עוד הפעם ותכתנו את הדבר אשר הפכתם לו עורף, — האם אשם הוא הדבר, האם ספני זה יכולע לו, יען וביען כי נושאי דגלו בהיותם מכוסים באבק שדי המערכה, ללחום

ללחום נגד עוני וצרה, אם אך במכסה אבק יכלו להצילו, האם נחפוץ בעת אשר בחסדי הומן נתנה לנו התעודה לנקות מעלינו את האבק, לבלי להוקיר ולכבד את העמל והתלאה והמלחמה לפנינו — עד כי בלא יקשב לנו הטורה לטהר את הסגולה בעדנו, ולבחון אותה לדעת על מה זה ועל מה זה לחמו אלה בעדה; — להחזיק בה ביותר רק במראה החיצון המכוסה באבק, אשר מפני כי מכוסה הוא באבק להשליכתו קלה, — להשליך את הסגולה ככלי אין הפץ בו, אשר למענה הקריבו אבותינו חיים, רכוש, חופש ושמחת החיים?? — אם — אך, בנימין אהובי, הנני שוכח, כי רק השמים ישמעו את משאלות לבבי אלה, כי רק הגליון הזה יראה אותך ואזניך תשמענה את קולן, — שוכח אני כי בותב אני רק אליך. — אמנם אור, אמת וחיים יצאו מזמן הנסיון הזה; על זאת תוכל לסמוך ידידי היקר, ואז, גם אתה כבד תכבד באופן אחר, את הדבר אשר בעת אחרת התאוננתי גם אני עמך, הלא הוא על המצב של הענינים הרוחניים בעמנו, אשר למראה עין אין כל עצה ותוחלת לה בלי בתי פקידות, בלי אישרם המעלה עמוד התנ"ך (אויטאריטעט) שנוכל לסמוך עליו, וכי הכל רק השתדלות יחידים, עד כי בהתאמצות התקונים בעבודת אלהים, שנראתה כציר אשר עליו ינועו, נחפכה לשלל צבעים, עד כי היהודי הנוסע במחוזות אשכנז מצא אותה בכל עדה ועדה בתכונה אחרת מרעותה; האם אינך רואת גם כזה את הטוב הַצָּעוּר בו ?

כרור לי הדבר, כי אין איש מהחיים אתנו כלנו היום אשר ישונו את היהדות בטהרתה ובאמתתה; — הכיפה נא וראה את שנוי ההשקפות אשר לכל אחד, הבאות בטבע העגין, בעוד כל רב יחפוץ לסלול לו דרך, באין בית ספר אשר יחונך על פיה לזה; זכר נא ביחוד, כי חיים אנחנו בזמן חבלי לדהי; ואם בן רק לאסון יקשב אם יופיע עתה גאון הדור ליסד איזה דבר ליסוד מוסד; יען באופן כזה חבלי היוולדה יארכו עדי עד! אף אם יבחרו אנשים לזה, אם מצד אחד, יפרויו על המדה, ואם כלולים יחד, הלא יכבדו ויעריצו לעולמים רק חצי דבר ויעצרו בעד זרם ההתפתחות אשר רק הוא בהגיעו לתכליתו יביא לנו מים חיים; אבל אם ישאר הדבר כאשר הגהו עתה, את אשר יוליד הומן אותו ימחה ויניח מקום לכנין רם ונשא אשר נחכה לו. — בחשבי לדעת, לוא בזמן שאחרי הרמב"ם לא נדרש היתה שמירה מעולה, להחזיק את היהדות בחלק המעשה, להפריע השתדלות של התנגדות הקצוות, כי אז זה כבר לפני

לפני שנות מאות, על ידי הקל קולים באו לידי הכנה והכתנה, ואנחנו כבר היינו עתה את אשר נוכל להיות רק אחרי שנות מאות אחרינו; לכן אברך את זאת, כי מאזני המשקל עתה תלויים עוד הפשי ורק יד ה' תחזיקם, ורק השתדלות הרוח תוכל להביא את שווי המשקל בהם ואין כל שלמון ותקיפות, אשר יוכלו להכריע ולהפריע את תנועתם; — לוא נפריע את התנועה, כי אז נכדינו יעמדו במצב שנעמוד אנחנו! — האם נפחד בעדם כי לא יוכלו עמוד בפני הזמן המפיל אימתה ופחד? — יתנועעו מאזני המשקל! כל אשר יוסיפו להיות תלויים בחופש וכל אשר יוכלו לשקול בדיוק רב באחרונה אמת והיים, מחויב להיות, כי עתה ביותר תעלינה ותרדנה כפות המאזנים. — ואם באחרית הימים תחדולנה כפות המאזנים להתנועע עוד, ובאור נוגה יופיע הרוח בישראל, אשר ישוין את עצמותו, מנת גורלו ותורתו, וקרנים מידו לו לחדור אברי גופו ויוציא לפועל חיים כאלה, — ואז כאשר ישלים גם הענף מעץ ישראל את מלאכתו ובמלחמתו יפעל תכונה אחרת כחוג האחים האינם יהודים, ושם יכוננו מבטם הפשי אל האל היחיד והידיעה וההכרה מעצמת כה המוסר והמדות שתגברנה חילים על כל המפריעים אשר קמו גם נצבו להחשיך ולהעכיר את מבטם ולרופף את כחם, ואז, — גם ספר התולדה עם סוף למוזו יחדור בכל הרוחות — — — — —

הבה נשיג ונכין את זמננו, בנימין יקירי; — וכל אחד בכח הרוח הנתן לו יסלול לו דרך המוביל אל המטרה כחוג גדול או קטן. — ואם גם אלפי אנשים יתיאשו מדבר החיים והאור, אם גם אלפי אחינו יבדלו ממנת גורל ושם ישראל, אשר זה כבר התנצלו מחיים כאלה; — דבר האמת לא יספור את מספר נושאו, — זוגם אם אחרון על עפר יקום, — יהודי אחד וספר התורה בידו, — תורת ישראל בלבו ואור ישראל ברוחו, גם זה האחד בינו; — תקות ישראל לא תאבד לעולם; כאשר ישראל נזר לבושת ויאבד דרך תעודתו, חפץ ה' האל המיוחד למסור את מנת גורל ישראל ותורתו אל משה עבדו, וגם אלינו קורא חוזה יה אם נירא ואם נחת:

(ה) הביטו אל צור הצבתם
ואל מקבת בור נקרתם!

רש"ר הירש - אגרות צפון * 280 שמואל אהרנזאהן
www.daat.ac.il * דעת - אתר לימודי יהדות ורוח
הבישו אל אברחם אביכם ,

ואל שרה תחוללכם

כי אחד קראתיו ;

ואברכהו - וארכהו !

חיה בטוב , בני מין אהובי , התחנך להיות במעלת איש
כזה , חיה בטוב .

המכתב התשעה עשר

נצחת, בנימין ארזי. — ביום אשר תקדש לך את אשת ברידתך לבנות לכם יחד בית בישראל, — אושיט לך מנחתי, מנחה מזכרת אהבה, את אשר שאלה נפשך ממני; את אשר זה כמה ורבות פעמים בקשתני למלאות את זאת. הפץ אנכי, כאשר יתנני ה' ברוח וחיים, להקריב על מזבח עמי מנחתי הדלה, כאשר תהיה לאל ידי. — לא יען וביען, כי תקוה רמה ומאד נעלה משחקת לפני, כאשר הואלת לקדם בתרועת שמחה פני התלמתי זאת; לא יען וביען, כי אתה ידוידו החוקת כה באמונת לבב לקשט ואמת את האוצר המזון בלבי זה כבר, אשר הצעתי לפניך בכתובים ופה אל פה, חושב אני — כי כלם יכירו את זאת בתור דבר אמת לאמתו, — ובכלל לדמות, כי כל זה הנחו קשט דבר אמת כספיר למהר. — הן ידעתי היטב את קוצר דעתי ואת הזמן אשר אני חי בו, עד כי אין דבר, אשר ימשכני אחריו ללכת בדרך אשר סלתי לי — בכל זאת בעת כזאת, שבה גדולים חקרי לב, אחשוב לחובה לכל אחד לנלות את הדבר הנחשב בעינינו לאמת וברור להודיע את זאת בתום לבב בפומבי — ואם יצלח לי רק זאת, להראות ולהוכיח, כי לא חקר עוד היטב את הדבר מצדי צדדים, כי אולי ישנה עוד דרך אחרת, אשר נוכל על ידה לבוא לידי תוצאות אחרות, השקפה כזאת, אשר על ידה יתראה לעינינו כל דבר באופן אחר מאשר הסכינו להביט עליו עד כה; ואם גם יצלח לי רק לעצור ולהפריע את היד הנמויה להרום ולבנות, עד אשר יבתנו, יצרפו וילכנו את הדבר היטב, ואם גם יצלח לי להגיע אל המטרה אשר תאיתי לך פעם במכתבי, להועיל רק בזה, כי איש אחר גדל דעה ממני ובעל שכל כביר ונאור ונאור בכח ורוח, רב יותר ממני, ילך בדרך הסלולה הזאת, וייסד את בנין היהדות לתלפיות על מוסדות נאמנים חיים וקיימים; — עד כי הנסיונות למבחן הדלים שלי בלא יחשבו — אף — ישכחם ויסורם מלב; — ידוידו! גם אז שכר רב לפעולתי. — גם בזאת לא תשנה, בחשוכך כי מוך לבבי עצרני עד כה, כי הרעיון הזה בעצמו במה זה כביר מלא משכיות לבבי, — כי אמנם כן הוא, אשר זה כבר התעורר בקרבי הרעיון הזה, — תוכל להוכיח לך המגלת

הלוטה

הלוטא בזה עלים למבחן על דבר ישראל וחובותיו, או ביחוד על דבר חובותיו לכד, כי על דבר ישראל יש אתי רק בתור הצעה — וברוח — אבל ירא וחרד הייתי — והנני גם עתה; לא לנפשי, רק למען הדבר, אשר אנסה לעמוד על ימינו. —

בעת אשר הקצות עומדים במערכה איש מול רעהו, והאמת נעדרת, על האיש הבלתי מתיחס אל אחת המפלגות עליו לשוות לנגד עיניו רק את הדבר בעצמו, ורק לעמוד בעדו לעבדו ולשמרו, — אם הוא איננו המורה האלהי, אשר ישנו את האמת האלהית בעצם מהרה, ויוכל להראות אותה ברור כשמש באור נוגה ה', עד כי כל רוחות בני אדם שכם אחד יכירו ויכבדו אותה, — הוא לא יוכל לחשוב בשום אופן לקבל הסכמה כללית. את זאת ידעתי ואדע גם עתה; ידעתי ובידיעה הקדומה הזאת לקחתי את עמי, לרשום את הנסיונות האלה למבחן, לא למען ארכוש לי כבוד ותהלה אעשה זאת, כי אז נאמן היה המשפט אשר יחרץ ההמון על ספרי: זה לא יכיר היטב את התבל ואת אשר הזמן דורש ממנו! לא השתדלות כזאת הפצי ורצוני, אבל קול פנימי, אשר אחרי אלפי בחינות ישיב אמרים לי תמיד: ישנו בהשקפתך איזה דבר אמת, אשר תחשוב על אדותו, כי באחרונה יצא ויצא לאור; הדרך אשר סלות לך, אם אולי הנהו עוד משעול צר, אבל הלא דרך הוא המוביל למהו הפצנו! ואם אולי ברכות הימים יצעד עליה איש נעלה ממך בכשרונותיו, דבר האמת יגבר חילים; רק הקול הזה ינחני על דרכי, אם כן איפוא ידירי, אם אך גרעין אמת, האם לא בנפשי הוא ואם גם אלפי פעמים אקריבה, האם איננה שזה לעשות כזאת? — הדאגה הזאת לא הביאה מרד בלבי, — אך דאגות אחרות — אולי ארע הלילה תחת להיטיב? את הדרך לבנין היהדות בתור מדע סלחתי לי לבדי בקרב לבכי. רק בחצי הדרך הקצר והנקל ביותר נלוה עמדי אחד מידידי ורעי לחבר לי; ורק כוכב אחד הגיה ממעל לי בתחלה לנחני הדרך ואנכי עמלתי עד הגיעי עד המקום שמצאתני אתה. אבל מי לידי יתקע, כי על הדרך הזה המלא קמשונים, אשר על כל צעד היה עלי להסיר קוצים וחרולים, ואשר בכוחתי הקטנים עלי לבדי היה ללחום נגד העכר והחוז' ולעבוד לאט לאט גלמוד, אם לא באתי באלפי מעקשים ואולי השנתי אלפי שניאות

שניאות בתור אמתיות? האם יוכל הבנין הנבנה כמו חי במערכי לבני, ואשר בלטה נפשי להציגו לפני אחי, האם יכול להיות חפשי משניאות? ואם הנסיון הזה לא יצליח לי? — האם אלה החפצים, כי הענין, אשר נפשי קשורה בו, יקחה מספר החיים, לא ישתמשו עם הנסיונות, אשר לא צלחו בידי, לכבות עמכם את נחלת היהדות האחרונה ויאמרו: — הביטו נא וראו האיש הזה הביא עמו נסיונות חדשים למבחן ולא צלחו במאומה!!? — אני לא נבראתי להיות סופר מהיר, ככל ימי חי רבות חש בתי מאשר דברתי, ורבות דברתי מאשר כתבתי, האם אעצור כח לכתוב בעד האמת בסגנון צח כזה, אשר ימושך אחריו את הרחוקות ויקנה לבבות?? — נאלץ אני, בעוד עלי לקחת דברים עם בני זמננו, לדבר עמכם בלשון ובכתב אשכנז, — וכאשר ידעתי נאמנה כי היהדות, אם נשיג אותה בעצם אמתתה ונציע אותה לרבים כאמת, תקשור את כל היקום באהבה וצדק, כן ידעתי גם ידעתי כי ההתחרות להרע תשתמש בפרטים אחדים בלי יחס וקשר, מבלי השיג אותם על פי מעלת רוחם ובלי התבונן עליהם, כי המה חלק מכללות הבנין, להיות להם לחצים שונים וכלי מפץ להציק ולהכאיב לבבות נחשלים, — האם יהיה גורל עלים למבחן שלי טוב מאלה? האם אלה הרחוקות, אשר נאותם לא תקנע, הנפגעים בכבודם — אף כי לא אשם אני בזה — להראות עלי, כי אני הסבותי בכל אלה? ועוד דאגות רבות כאלה! והנה שומע אני אותך שואל: איזה מענה מצאת, אחרי אשר גמרת אומר לעשות כן? יען וביען, כי אני לבדי העפלתי עלות על מרום פסגה כזאת, הפץ אני, בעוד עיני רואות לפני כר נרחב, לקרוא גם לרעי, לרדת ולשוב ולעלות עוד הפעם אתם יחד. הפץ אני להושיט להם רק את זאת, את אשר יש בידי עד עתה לתת להם לא בתור דבר שלם בתכלית השלמות, כי אם באמת בתור, עלים למבחן, ואיזה נזק יסובב להדבר בעיני החכמים אם תלמיד שלא שמש כל צרכו אולי להם חלומות בהקיץ? אך יעבור עלי מה! אני רואה ילד בלבת אש; והאנשים מסביב עומדים באימה ופחד משתאים ומחרישים, או יבקשו רק להציל את הבנין. אני רואה את הילד — אקפוץ אל תוך הלהבה. — האם עלי לשאול את האיש העומד אצלי, אם גם הוא רואה את הילד; האם עלי לשום לב, אם במרוצתי אנוף ואמהוי איזה איש מהעומדים שמה, האם

אשאל, אולי על ידי התפרצי להציל את הילד אאחר את המועד להציל את הבנין; או על ידי שטף מרוצתי אשיב רוח להגדיל המדורה? — אך אם אנתר לראות, ובטרם תבוא שמה יפול הבנין על הילד ויהיה למאכלת אש? — ואם אקבר אנכי, אתו יחד, תחת משואות מפלתו; — הלא עשיתי את חובתי. —

אמנם, בנימין אהובי, הדרך הכטוח יכול היות רק דרך הטבע, לעבוד כראש עבור המדע ואת אשר נוכחנו לדעת אחרי מלחמת הרוחות, כי אמת נכון הדבר ויעמוד בנסיון, נקהו ונביאהו אל החיים בהשקט ובטחה. הדרך הזאת אמנם היתה היותר שלוה והיותר בטוחה; — אך אחרת דורש הזמן הנוכחי. — בימי הרמבמ"ן, כעת אשר התלה התעוררות הרומות החדשה והחיים עמדו אז עוד על עמדם, אז יכלו לכונן את היהדות בתור מדע אשר יביא בחיים השקמים האלה אור וחום של הרוח, ותכונה אחרת עמדה כעת לנגדנו. — אך לא כן עתה. — בחיים כוא השקפות כאלה, אשר מוצאן לא ממקור היהדות הנאמנה, אף תעבודנה כשנאה כבושה להאכידה ולהשמידה. לכן עלינו להתקופם נגדן בחיים בלי אמצעי, למען ישיג האיש, אשר יחזיק עוד במושג היהדות סעד וכמך לדבר אשר יחזיק במעוזו; ואחרי אשר ישליך מעליו את היהדות יחד וינסה ראשונה את הדבר, אשר יאמר להשליך ארצה, והשולח יד, אולי בכונה רצויה, לעקור או לכנות מחדש, יסוג אחור וישכיל בינה ידעת את פנימיות הדבר, אשר יעקור או את אשר יחשוב לנסוע על מקומו. — אז, בעוד קרואים אנהנו לעבוד ישר בחיים, תחובה על בעלי החכמה לכונן את היהדות כדעת ובתורה דעת, — זה הוא הדרך אשר הפין אני ללכת בו, לו יתן ה' רוח, חיים ושלום, וכה אעשה: בחלק הראשון אנסה לדבר מהשקפות היהדות על ה', התבל, אדם, ישראל ותורה; בחלק השני: לבאר את המצות אשר עלינו למלאותן, אף כי התרחקנו מעל אדמתנו; בכל מקום אציין כראש את המקומות בתורה; ואז ארשום את החשקפות, אשר הנחלתי לי בתור תוצאות הלמוד של כמה שנים; ולהיות תמימות וקשורות יחד עם חלק המעשה, תוצאות מהארבעה שלחן ערוך. — והכל ערוך ומסודר ישר בעד החיים ולהראות את היסודות בחכמת היהדות עוד חזון למועד בימים הבאים; כאשר יהיה בידך החלק

השני

השני יחד עם החלק הזה, אשר אתך עתה, ולזאת שמח אני, כי ההתעוררות הראשונה לחבר את העלים למכתן נמצאה לי, יען וביען ראיתי, כי נחוץ לי לתת למורי בתי הספר, העומדים תחת השגחתי, ספר כזה אשר המה בעצמם יקראו בו לקנות להם המושג הנאמן להיות יהודים נאמנים, במרם יחנכו את תלמידיהם הצעירים אל היהדות, וכאשר חברתים בעד הזג יותר נרחב, לכן נשארו לי עתה נערי ונערות ישראל, הוני דעות, לקוראים זהוגים בדברי. —

את החלק השני הזה חושב אני להוציא לאור — ברצות ה' — ראשונה. — אמנם צדקת בחות דעתך ע"ד תכנית מלאכת, כי על הכללות משפט הקדימה לפני הפרטים, וככה הוא באמת תכנית חבורי בעצם ראשונה, ובכל זאת אדפיס את הנוגע להפרטים ראשונה. — אמנם ידעתי כי בזה אקנה לי מתנגדים ואולי עוד יותר, יען, להבין את היסודות בקל יותר, במרם יתכוננו היטב על התוצאות שלהם, בהקיפן בטבע הענין, ובכל זאת לא אוכל לעשות אחרת — את המשנה העיקרי שלנו הקרוב אלינו ביותר הכרתי לדעת, כי יסודותי בהשקפות לא נאמנות ומושגי שוא על דבר היקף ותכן המצות תכנן ומובנן. — בפרטים האלה בחובות הבלתי מובנים תתנכר עצמות ישראל, ובגללם יתיצבו כצר להלחם נגדה ולבטלה מעיקרה ונקודת המצב הזה הוא המקום, אשר ישטוף שם הזרם במורד. — ולכן עלינו להתקומם נגדו ולעצרהו פה בתחלה. אם נוכחנו לדעת ראשונה: מה היא היהדות ככל פרטי פרטיה, או יפנה המבט אל על וביחסם והתקשרות יתאמץ לפתור לו השאלה: איזה מעמד ומצב תקח לה היהדות הערוכה באופן כזה, בתור דבר שלם בשורת יתר החזיונות; איזה באנושיות, אשר נשיג אותה מהיהדות בת כל, ומושג חזיון התכלית מה', והכרת ידיעת ה' על ידה. לזאת יצא לאור החלק הראשון בתחלה, כי אז הכיטור על הדבר שהטפתי מלים אדות ישראל, כעל הלוזם בהקיץ, כעל יציר, יסודותי בדמיון, אשר איננו נמצא בפועל. — אך למען תת להקוראים את הנחוץ מכללות הענין להבנת הפרטים, אקדים להביא ראשי דברים כאלה, אשר נסיתי לתאר בתחלת חליפות אנרותי, גם ככל מצוה ומצוה כפרט העירותי את הקורא לשים לב ולהתבונן על נקודת המצב, אשר ממנה נשיג את כללות הענין. —

זיגו! ואולי עד למותר הטפתי מלים על ההלמת דעתי, אשר הנך
 מתאמץ. כה בחום לבבך להיות למשען לה. מי יתן, כאשר יצו ה' את
 ברכתו, כי תזכור בשמחה, כי בעת, אשר היה לך לפנות מפני עיניך על
 התקוות היפות הנשקפות לך לכרך והנוגעות לחייך הפרטיים, נשאת עיניך
 ולבך באהבה רבה אל הכלל. — יתן ה' והיום אשר בו תקבל את המורים
 האלה, יכונן לך מעמד ומצב איתן ועתיד צה ובהיר רב פעלים יופיע לך.
 האשה אשר תקרא אותה היום בשם 'מקודשת' תקדש ותשפר את חלקך
 בחיים. — ביתך אשר תבנו לכם יחד, יהיה מהור וקדוש וכבוד ה' יחופף
 עליו, כמו החופה הנהדרה לזכרון לפני ה', אשר תחופף על שניכם יחד,
 'וכום החיים' אשר תריקו יחד, יהיה מלא תמיד עמים במדה כזאת, למען לא
 תתיאשו לעולם, — גם במרירות במדה סמוצעת, למען לא ירום לבבכם
 ולא תתנאו לעולם. קבלו מיד ה' את שפע הברכה רק בתור 'אמצעי',
 למען תחיו חיי צדק ואהבה. — שלום לך, בנימין אהובי, היה בטוב.

אוהבך נפתלי

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

www.daat.ac.il